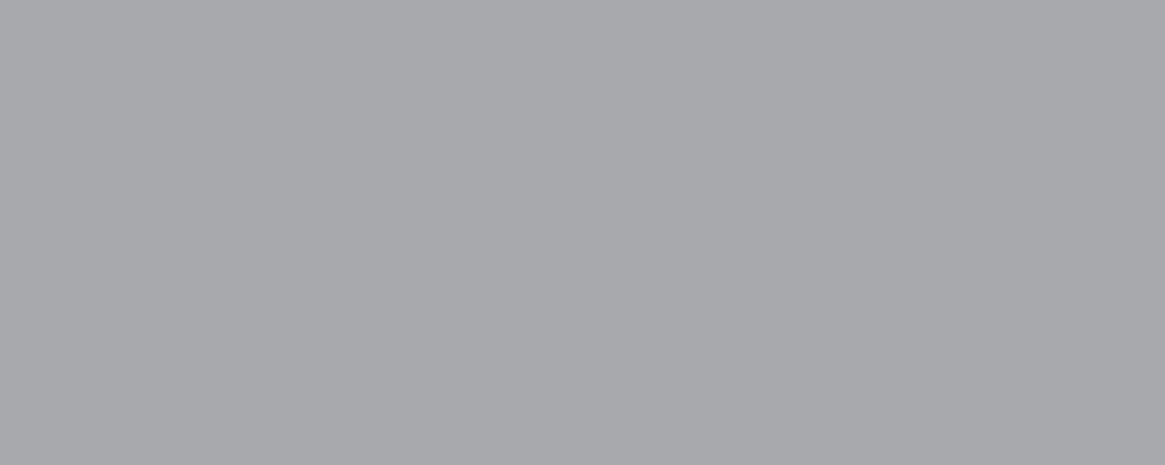
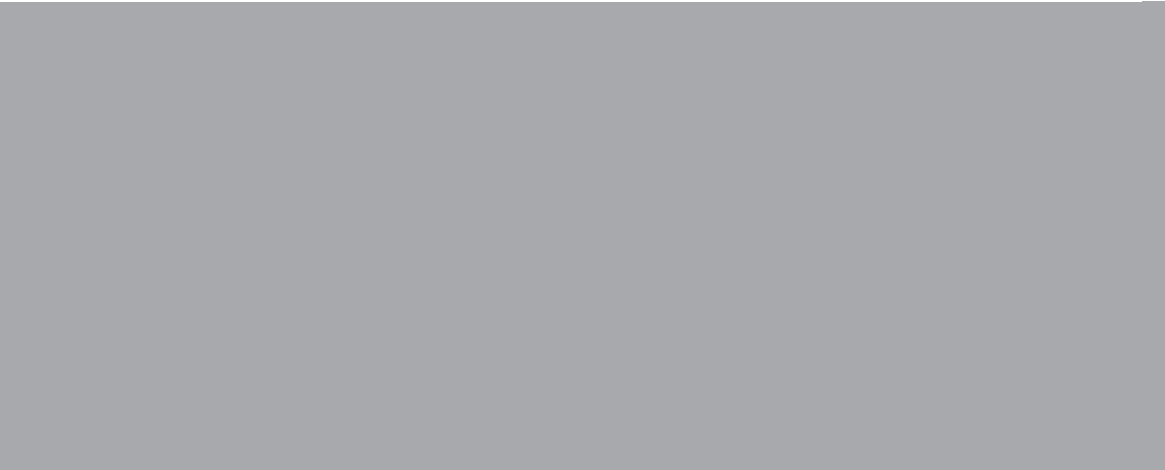

Sven Rånlund
Fredrik Österling
Stefan Östersjö

GRAFISK FORM Nina Nordström
TRYCKERI Majornas Copyprint, Göteborg

ANSVARIG UTGIVARE Länsmusiken i Stockholm, 2010
PUBLICERAD med stöd av Stiftelsen framtidens kultur

Handlingsplan för den nutida konstmusiken

Horisont

Sven Rånlund
Fredrik Österling
Stefan Östersjö

Förord

Denna handlingsplan för den nutida konstmusiken är resultatet av ett unikt samarbete mellan fria arrangörer, musiker, ensembler, centrumbildningar, orkestrar och länsmusikorganisationer. Det skulle kunna ses som en bild för hur de senaste decenniernas utveckling gradvis har lett musiklivet in på nya och bredare samverkansspår.

Föreningen Horisont bildades 2007 med ambitionen att just föra ett samtal över de musikaliska ”artgränserna” inom den nutida konstmusiken. Det har varit en självklar utgångspunkt att bejaka den upplösning av gränser som pågår dels mellan finkultur och populärkultur, dels mellan konstformer som i dag representerar samtidens experimentella uttryck. Samtidigt har djupgående förändringar skett även inom de olika grupperingar där den nutida konstmusiken produceras. Genom att öppet undersöka var skärningspunkterna går mellan olika typer av verksamheter fann vi ett antal områden där samsynen var stark och tydlig. Det har skett i en medveten strävan att förbättra strukturerna och villkoren för den breda, konstnärligt syftande nutida musiken.

Horisonts första stora uppgift blev att arbeta fram en handlingsplan för området. Medlemsorganisationerna i Horisont representerar aktörer i olika nivåer inom det svenska nutida musiklivet och det har varit väsentligt att de förslag som presenteras är väl förankrade. Vid de återkommande Horisontmötena har handlingsplanen debatterats av såväl medlemmar som andra verksamma inom området.

Förhoppningen är nu att detta material ska kunna utgöra ett konstruktivt initiativ i de kulturpolitiska beslutsprocesser som omgärdar musiklivet. Vi skisserar i handlingsplanen en historik och visar på hur områdets aktörer rör sig mellan nivåerna. Vi kartlägg-

ger bristerna i det kulturpolitiska system som ännu är under uppbyggnad och vi redovisar ett antal framkomliga vägar i den processen. Till de senare hör konkreta förslag på införandet av nya stödformer och ett utvecklingspaket om fem gripbara projekt.

Horisont hoppas med denna handlingsplan att debatten kan föras vidare med förnyad energi och med ett vidgat perspektiv i konstruktiva samtal, både på nationell och på regional nivå. När kulturpolitikens strukturer nu byggs om, är det nutida kreativa musikfältet i Sverige en relevant röst att lyssna till.

Stockholm, 18 november 2010

*Stefan Östersjö
Ordförande i Horisont
musiker*

*Fredrik Österling
Vice ordförande i Horisont
chef för Länsmusiken i Stockholm
tonsättare*

*Sven Rånlund
Sekreterare i Horisont
verksamhetsledare för RANK, musiker*

Handlingsplan för den nutida konstmusiken

1 Inledning 12

- 1.1 Sammanfattning 14
- 1.2 Handlingsplanens huvudförslag 14

2 Den nutida konstmusikens aktörer i Sverige 16

- 2.1 Det fria musiklivet 16
 - 2.1.1 Musiker 16
 - 2.1.2 Tonsättare 22
 - 2.1.3 Arrangörer 24
 - 2.1.4 Festivaler 25
- 2.2 Institutioner 28
 - 2.2.1 Länsmusiken 28
 - 2.2.2 Rikskonserter 29
 - 2.2.3 Centrumbildningar 30
 - 2.2.4 Orkestrar 31

3 Ett musikpolitiskt systemskifte 33

- 3.1 Från Rikskonserter till vad? 33
- 3.2 InterAktion – nationellt nätverk med institutioner
och fria arrangörer 34
- 3.3 Regionaliseringen av Musiksverige 36
- 3.4 Förslag till utformning av de statliga stöden 39
 - 3.4.1 Ökad dynamik 39
 - 3.4.2 Nya former för de statliga konstnärstöden 41
 - 3.4.3 Stöd till internationellt kulturutbyte 42

4 Handlingsprogram för den nutida konstmusiken 45

4.1	Behovet av strukturell omvandling	45
4.1.1	Ett mångkulturellt perspektiv	45
4.1.2	Ett jämställt musikliv	46
4.2	Horisonts utvecklingspaket	47
4.2.1	Ett nationellt turnénätverk	47
4.2.2	Internationellt kulturutbyte	49
4.2.3	Publik- och arrangörsutveckling	50
4.2.4	Orkestrarna och den nutida konstmusiken	52
4.2.5	Residens	53

Noter 55

Referenser 57

Appendix 58

APPENDIX 1	58
Budget för nationellt turnénätverk 2011-2012	
APPENDIX 2	59
Budget för RANKs Artists In Motion-projekt 2011	

Horisont

Föreningen Horisont är ett nationellt forum för strategisk, strukturell och konstnärlig utveckling på den nutida konstmusikens område. Vid bildandet 2007 samlade föreningen 14 organisationer och institutioner med nationell spridning. Horisont sammankallar årligen det svenska konstmusiklivet till ett öppet forum.

Horisonts mål är att verka kulturpolitiskt utifrån medlemmarnas gemensamma intressen. Det har sedan 2008 varit Horisonts ambition att arbeta fram en handlingsplan för den nutida musiken som med ett helhetsgrepp tar sig an både det nationella musiklivet och internationella kulturutbyten.

Horisont består för närvarande av 19 organisationer, ensembler, förbund och föreningar inom det svenska musiklivet:

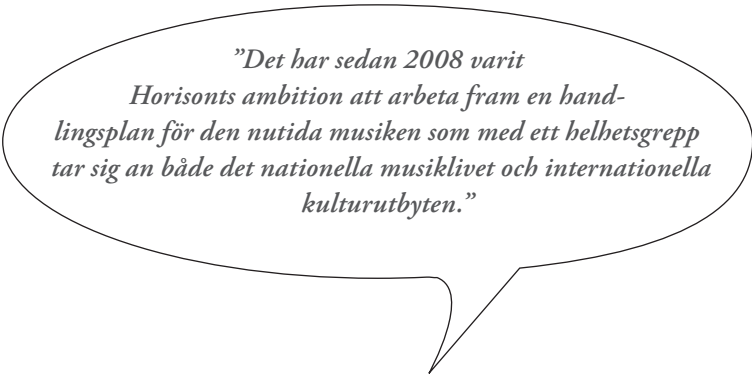
- Musik i Syd
- Kultur i Väst (Musik i Väst/OPEN)
- Rikskonserter
- RANK – Riksförbundet Arrangörer av Nutida Konstmusik
- LINK – Levande interpretörer av nutida konstmusik
- Musikcentrum
- Musikerförbundet
- KANAL Syd – Centrum för ny musik och ljudkonst
- VICC – Visby International Centre for Composers
- SYMF – Sveriges yrkesmusikerförbund
- ISCM – svenska sektionen
- Malmö SymfoniOrkester
- Stockholms Blåsarsymfoniker
- Gageego, Göteborg
- IDKA – Institutet för digitala konstarter, Gävle
- FRIM – Föreningen för improviserad musik i Stockholm
- Media Artes, Växjö
- SEAMS – Society for Electro Acoustic Music in Sweden
- VEMS – Verksam vid EMS, Stockholm

InterAktion

InterAktion är sedan starten 2006 ett nationellt nätverk som utgörs av fria arrangörer av nutida konstmusik (RANKs drygt trettio medlemsorganisationer) samt ett antal länsmusikorganisationer. Syftet med nätverket är att skapa nya strukturer mellan lokala arrangörer och den regionala länsmusiken som kan förbättra den nutida musikens ställning. InterAktion drivs i en icke-hierarkisk, intressebaserad och öppen form och välkomnar fler regionala musikorganisationer.

För närvarande ingår sju länsmusikorganisationer i InterAktion:

- Länsmusiken i Stockholm
- Västmanlandsmusiken
- Kultur i Väst (Musik i Väst/OPEN)
- Musik i Västernorrland/Scenkonstbolaget
- Musik i Syd
- NorrlandsOperan Musik
- Musik Gävleborg

*”Det har sedan 2008 varit
Horisonts ambition att arbeta fram en hand-
lingsplan för den nutida musiken som med ett helhetsgrepp
tar sig an både det nationella musiklivet och internationella
kulturutbyten.”*

1 Inledning

Det händer något med den svenska konstmusikscenen. Publiken strömmar till det som tidigare sågs som teoretisk pling-plongmusik. Nya konsertformer, mindre dogmatiska kompositioner och sann spelglädje är några förklaringar. Och så modet – konstmusik är inne (Leonardz, 2008).

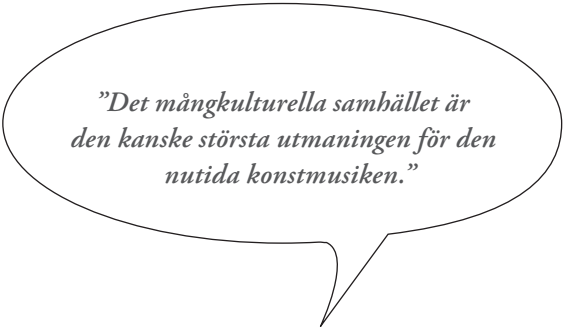
I dag ökar efterfrågan på svensk nutida konstmusik – nya subgenrer föds och unga utövare möter en allt yngre publik. De senaste åren har stora förändringar omvandlat konstmusikens sociala funktioner och breddat dess lyssnargrupper. Nya insatser med residens och riktade verksamheter bland unga utövare och arrangörer har fungerat vitaliserande och ökat tillgängligheten. Svensk nutida konstmusik både mår och låter bra, ett hälsotecken som också bekräftas i nordisk och europeisk jämförelse.

Skämtet att om man trodde att någon satt bakom en på en konsert med nutida musik så led man av förföljelsemani, är för länge sedan passé. Och inte heller är det så, som det påstods för 15-20 år sedan, att de stora institutionerna lade nyskrivna stycken först eller sist, så folk kunde komma sent eller gå tidigt. Uppsvinget är ingen nyhet på kontinenten men nu har det nått Sverige (Leonardz, 2008).

Samtidigt måste denna positiva beskrivning ställas i relation till ett antal utmaningar och inneboende problem som genren står inför. Sedan tidigt 1900-tal har den nutida konstmusiken av tradition vänt den breda publiken ryggen. Inom det musikliv som byggts upp av musiker och tonsättare har en intern och självdefinierande struktur etablerats, vilket också kommit att forma ett finansieringssystem som till stor del motverkat en dynamisk utveckling. Konstmusiken brottas fortfarande med genusfrågor, även om en positiv utveckling har märkts under det senaste decenniet. Det mångkulturella samhället är den kanske största utmaningen för

den nutida konstmusiken. De nya samhällsstrukturer som växer fram i dag motiverar ett konstnärligt paradigmskifte och ställer stora krav på tonsättares och musikers känslighet och kreativitet. För att verka på etiskt och konstnärligt trovärdig grund behöver den nya konstmusiken etablera nya kontaktytor mot andra musikaliska uttrycksformer.

Utmaningen för en mer mångkulturell nutida konstmusik bör också ses som en möjlighet för samhället, för konsten och för enskilda människor. En förändring inom det konstmusikaliska området skapar en dubbel öppning; för invandrade musiker en väg till en ny arbetsmarknad; för musiker inom de inhemska formerna av nutida konstmusik en språngbräda till förnyelse och skapandet av ny aktualitet för konstformen.

”Det mångkulturella samhället är den kanske största utmaningen för den nutida konstmusiken.”

1.1 Sammanfattning

Viljan att samarbeta och ta initiativ är stor bland det fria musiklivets aktörer. Det märks tydligt i den flora av nätverk och sammanlutningar där Horisont utgör en av flera förenande plattformar. Samtidigt lider hela det fria musikområdet av att det finns gemensamma hinder inbyggda i de befintliga bidragssystemen. De finansiella och strategiska strukturerna som området har att anpassa verksamheterna till är inte lämpade att i vår tid ge rätt typ av stöd, något som påverkar såväl konstnärer som publik.

I handlingsplanens kapitel 2 gör vi en kartläggning av den nutida konstmusikens aktörer i Sverige. Det pågående systemskiftet i det svenska kulturlivet, och dess effekter på olika nivåer, diskuteras i kapitel 3. Kulturpolitikens strukturproblem leder också till en rad slutsatser och förslag till en omstrukturerad och på vissa områden utökad statlig bidragsgivning, vilket vi diskuterar i samma kapitel. I det avslutande kapitel 4 presenteras Horisonts utvecklingspaket – fem projekt att bygga en fungerande infrastruktur kring som tar till vara den expansiva kraften inom Sveriges nutida konstmusikområde.

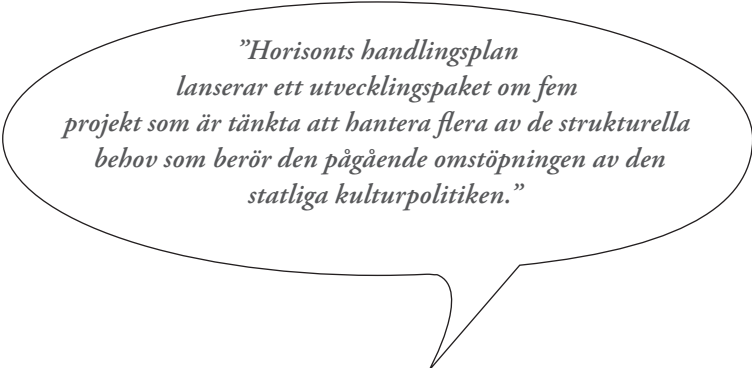
1.2 Handlingsplanens huvudförslag

Horisont representerar det fria musiklivets arrangörer, musiker, ensembler och centrumbildningar samt länsmusikorganisationer och orkestrar. Vi menar att det enbart är genom ett utökad samarbete mellan aktörer på olika nivåer som medborgare över hela landet kan erbjudas ett brett utbud av nutida konstmusik av hög kvalitet. Den nutida konstmusiken ska erbjuda goda villkor för konstnärlig utveckling och vara en del av det internationella kultursamarbetet.

Horisont föreslår ett antal reformer när det gäller den statliga bidragsgivningen på musikområdet. Reformerna gäller strukturella nivåer, bidragsformer och förslag på statligt stödda verksamhetsformer.

Horisonts handlingsplan lanserar också ett utvecklingspaket om fem projekt som är tänkta att hantera flera av de strukturella behov som berör den pågående omstöpningsen av den statliga kulturpolitiken. Dessa projekt skall drivas av parterna i nätverket InterAktion och gäller följande områden:

- 1) Ett nationellt turnénätverk
- 2) Internationellt kulturutbyte
- 3) Publik- och arrangörsutveckling
- 4) Orkesterprojekt
- 5) Residens

”Horisonts handlingsplan lanserar ett utvecklingspaket om fem projekt som är tänkta att hantera flera av de strukturella behov som berör den pågående omstöpningsen av den statliga kulturpolitiken.”

2 Den nutida konstmusikens aktörer i Sverige

Nutida konstmusik i Sverige involverar en mängd aktörer som i grova drag kan sorteras i två grupper: det fria musiklivet och de offentligt finansierade musikinstitutionerna. De bägge gruppernas villkor och resurser är ojämförliga och historiskt har de heller inte bedrivit samarbeten i någon större utsträckning. Vi beskriver i det här avsnittet det fria och det institutionella musiklivets förutsättningar att verka, men undersöker också vilken utvecklingspotential som kan finnas i ökad samverkan.

2.1 Det fria musiklivet

2.1.1 Musiker

Det är en mångfacetterad grupp konstnärer som är verksamma som musiker inom den nutida konstmusiken. Merparten är klassiskt skolade musiker med lång akademisk utbildning. Många av dessa arbetar i institutionsorkestrar och spelar bara nutida konstmusik vid enstaka tillfällen, vanligtvis när den egna orkestern programsatt uruppföranden av företrädesvis svenska tonsättare. Dessa berörs inte av diskussionen i detta avsnitt. Ett mindre antal musiker har specialiserat sig på den nutida konstmusiken och arbetar då oftare på frilansbasis, men många kombinerar orkesteranställningar med arbete i olika fria grupper. Utöver denna grupp klassiskt skolade musiker finns en mängd musiker och upphovsmän som representerar fri improvisationsmusik, elektronisk musik, performance- och annan intermediakonst.

Fritt verksamma musiker

I Sverige finns alltså tydligt profilerade grupper av musiker som specialiserar sig på de olika formerna av nutida konstmusik. För musiklivet besitter de en ovärderlig kompetens vad gäller konst-

närlig nivå, repertoar, nationella och internationella kontakter och ideellt engagemang. Samtidigt utgör denna grupp en högkvalificerad resurs vars kontaktnät i väsentliga delar är vad som definierar ett levande konstmusikliv: musiker samarbetar med tonsättare inom och utom landet, de medverkar i frågor om beställningsverk och musikerkonstellationer, de introducerar spel- och instrumenttekniska innovationer, de utvidgar kontakterna mot utövare inom andra konstarter, etc.

De fria grupperna

Liksom de enskilda musikerna representerar de fria musikgrupperna en hög kompetens inom sina respektive specialområden. Grupperna är ett komplement till den verksamhet som bedrivs vid institutionerna och fungerar ofta pådrivande i förnyelsen av musiken och scenkonsten. De har också särskild betydelse när det gäller verksamheter för barn och unga. Det ska samtidigt betonas att denna grupp arbetar under knappa och krympande ekonomiska omständigheter.

Ett strukturellt problem med dagens bidragsgivning är att den inte tar hänsyn till de fria gruppernas verksamheter, som huvudsakligen bedrivs nationellt och internationellt. Statens Kulturråd menar i sitt budgetunderlag att *”den kommunala och regionala medfinansieringen av musikgrupperna skulle behöva utvecklas i dialog med de kommuner och regioner där grupperna har sin huvudsakliga hemvist”* (Kulturrådet, 2008, s 25). Detta menar Horisont är orealistiskt, eftersom de fria grupperna ofta inte har sin bas på en ort på samma sätt som en teatergrupp. Per Svenson rekommenderar i sin utredning *”Konstnärerna i kulturpolitiken”* en översyn av bidragen till de fria grupperna med hänvisning till denna problematik:

[...] bidragskriterierna för de fria grupperna bör ses över i syfte att höja bidragsnivåerna för de grupper som representerar gener som av olika skäl är svaga på marknaden men kulturpoli-

tiskt angelägna. Staten är så gott som ensam bidragsgivare till musikgrupperna. Att kommuner och landsting skulle gå in och komplettera stödet är knappast realistiskt. Lösningen på detta kan vara att staten minskar antalet grupper som får stöd i produktionsledet. De frigjorda medlen läggs dels på att höja nivån för kulturpolitiskt och konstnärligt motiverade grupper, dels på att stärka arrangörsledet. I det senare fallet skall dock en ökad grad av medfinansiering från kommuner och landsting och ev. andra aktörer vara ett villkor. (Svenson, 2008, s 50).

Horisont anser att de fria gruppernas stöd i större utsträckning bör kunna vara statligt baserat än vad som i dag är fallet.

De statliga stödordningarna

Det statliga stödet till de fria musikgrupperna är kopplat till begreppet ”yrkesmässiga former”. Detta begrepp står – oförklarat – med i den förordning (SFS 1974:452) som reglerar vilka grupper som ska kunna få statligt stöd. I senare, kompletterande skrivningar till förordningen, har Kulturrådet konstaterat att stödet till de fria grupperna ska vara ett så kallat produktionsstöd för turnéverksamhet. Det vill säga grupperna förutsätts använda pengarna till kostnader som uppstår vid turnéer. Samtidigt menar dagens kulturråd (förordningen skrevs 1974) att stödet inte har någon koppling till kollektivavtalsområdet. Det vill säga stödet är vad man lite löst kallar för ”genrestöd”. Alltså: stödet är inte att betrakta som en del av ”lönen” för musikern. Lönen förutsätts arrangören betala, och arrangören kan för detta söka statligt arrangörsstöd.

Om det statliga stödsystemet fungerade skulle således vad som delas ut till de fria konstmusikarrangörerna delvis kunna räknas hem på lönekostnadssidan hos de fria musikgrupperna. Och hur ser det ut då? Jo, staten lägger sig, genom arrangörsstödet, på lite drygt hälften av de lönekostnader som musikerna uppger att de har. Den del av ekvationen som ingen tycks ha utfört är att merparten av de fria gruppernas framträdanden äger rum hos fria

arrangörsföreningar och inte i institutionernas regi. Med andra ord är det i flera genrer så att stödet till de fria musikgrupperna och de fria arrangörerna utgör summan av det statliga stödet till hela musikformen. Och detta i ännu högre grad sedan Sveriges Radios nedskärningar tog verklig fart på 1990-talet.

Stöd för samverkan med andra konstarter

För den nutida konstmusikens utveckling och förankring inom samtidskulturen är samarbeten över konstgränserna helt avgörande. Detta framhålls av Kammarmusiknämndens "Manifest för Kammarmusiken" (2008): *"Konstnärlig utveckling för tonsättare och musiker uppstår inte automatiskt. En väg att gå är att erbjuda större möjligheter till samarbeten över genregränser och invanda spår"* (Kammarmusiknämnden, 2008, s 24).

I dag saknas en stödordning där fria musikgrupper kan söka produktionsmedel för samarbetsprojekt med andra konstarter. Detta är ett olyckligt förbiseende som bör åtgärdas omedelbart. Det är angeläget att fria musikgrupper kan gå in i samarbetsprojekt med exempelvis dans- eller teatergrupper på lika villkor.

Ökad samverkan mellan institutionerna och de fria grupperna

Den klassiska konstmusikens institutioner har en stark infrastruktur och finansiering. Samtidigt bedrivs det mesta av det konstnärliga utvecklingsarbetet inom den nutida konstmusiken i det fria arrangörsnätverket och bland de fria grupperna.

En snabb utblick i Europa ger genast goda exempel på hur orkestrar har utvecklat ny kompetens och konstnärlig potential genom nära samarbete med ensembler för ny musik. Två förebilder på senare tid är det nära samarbetet mellan Birmingham Contemporary Music Group och Birmingham Symphony Orchestra, samt mellan Bergens Filharmoniska Orkester och kammarensemblen BIT 20. Men man ska inte glömma samverkan på ännu närmare

håll, om än i mindre utsträckning, mellan Göteborgs Symfoniker och musikensemblen Gagego, samt mellan KammarensembleN och Stockholms Konserthus.

Den så kallade in-residence-modellen bör kunna spridas vidare i kulturlivet genom att fria ensembler gästar konsthallar, danskompanier framträder i konserthus, teatergrupper på muséer, osv. I friktionen mellan konstarterna finns den potential för radikalt nyskapande och korsbefruktning som kan omdefiniera den egna praktiken, vilket inkluderar både stora kulturinstitutioner och de fria grupperna.

Marknadsföring och producenter

Behovet av nya strukturer på musikområdet är särskilt slående när det gäller producentnivån. Fria grupper har, med rådande bidragsgivning, inga förutsättningar att kunna anställa producenter för sin verksamhet. Horisont förordar två parallella lösningar på detta problem:

- Bidragsgivningen till fria grupper måste utökas så att producentkostnader kan täckas.
- Regionala centra tilldelar producenter för in-residence-perioder och producentskapet hanteras periodvis på regional nivå.

Entreprenörskap och företagande

En förutsättning för ett ökat entreprenörskap bland musiker är ett förstärkande av arrangörsledets resurser. Per Svenson hänvisar i sin utredning till en studie vid Göteborgs Universitet som lyfter fram *”musikernas mångsidiga kompetens och deras förmåga att arbeta flexibelt på en arbetsmarknad som ständigt är i förändring. Men undersökningen visar också att konkurrensen på denna marknad blir allt hårdare, att löneutvecklingen successivt försämras [...]”* (Svenson, 2008, s 47).

Det generella problemet är alltså inte brist på företagsamhet bland frilansande musiker, men det måste finnas någons som skicka fakturan!

Ett förstärkt entreprenörskap på musikområdet handlar också i stor utsträckning om att bereda större möjligheter för svenska musiker och ensembler att vara verksamma på den internationella musikscenen. Ett kraftfullt utökat stöd för internationellt utbyte skulle därför vara av central betydelse. Horisont välkomnar alla former av nystartsbidrag och kursverksamheter för att främja en omställning mot att fler musiker bedriver sin verksamhet i företagsform.

Om ljudkonstnärer i gränslandet mellan konstformerna

Ett stort antal konstnärer i dag är verksamma inom inte bara ett utan flera konstområden. Liksom i övriga Europa finns det i Sverige en växande grupp av ljud- och bildkonstnärer som arbetar med performance, ljudkonst och annan intermediakonst. Gemensamt för alla dessa riktningar är att de mer eller mindre tar uttryckligt avstånd från den institutionella kulturen. Spelplatser kan ofta vara offentliga rum, informella mötesplatser, gallerier, osv. Som en följd av detta representerar dessa grupper av utövare och upphovsmän (ofta i samma person) en konstnärskategori som i dag agerar i ett ingenmansland mellan institutioner för de olika konstformerna.

Horisont anser det angeläget att det nutida musiklivet och de offentliga stödformerna omfattar det vidgade konstformsbegrepp som dessa genrer representerar.

Direkt statligt konstnärsstöd

Horisont menar att Per Svensons resonemang gällande tonsätternas situation, i utredningen "Konstnärerna i Kulturpolitiken" (2008), också bör tillämpas på fritt verksamma musiker och performancekonstnärer inom den nutida konstmusiken:

Ersättningen från de offentligt finansierade institutionerna för beställningsverk ligger i regel inte på en rimlig nivå. Tonsättarna har i dag mycket små möjligheter att försörja sig på

sin konstnärliga verksamhet. De är i betydligt högre grad än många andra konstnärskategorier beroende av ett stipendie- och stödsystem. (Svenson, 2008, s 51).

En utbyggnad och översyn av det direkta statliga konstnärstödet via Konstnärsnämnden bör alltså genomföras, för att skapa stabila och mer transparenta former för stöden. Ökad insyn i referensgrupper och nämnders beslutskriterier är här en viktig parameter. En annan avgörande fråga är en tydligare koppling mellan utdelat stöd och genomfört konstnärligt arbete. Horisont förordar alltså ett förstärkt konstnärstöd via målinriktade arbetsstipendier.

2.1.2 Tonsättare

De tonsättare som arbetar inom det västerländska konstmusikfältet är ofta en del av en akademisk musiktradition. Notskriften är som regel en viktig del av den musikaliska strukturen och samarbetet med musiker som delar samma traditioner är av central betydelse. Att uppdelningen mellan tonsättare och musiker lever starkare inom konstmusiken än i andra genrer har flera orsaker: dels tonsättarutbildningens höga grad av specialisering, dels den utveckling som musikerskapet har genomgått sedan de virtuosa elementen blev framträdande inom konstmusiken från 1800-talet och framåt. Musikern spelar – tonsättaren komponerar. Denna uppdelning har blivit tydligare från 1950-talet fram till våra dagar.

I utredningen *"Komponisterna i Sverige"* (Österling, 2009) beskrivs tonsättarens förändrade arbetsvillkor. Karriärvägarna inom konstmusiken är inte många och de sedvanliga arbetsplatserna – symfoniorkestrarna och operahusen – har till stor del sluttit sig runt en traditionell repertoar. Den levande tonsättaren har helt enkelt blivit en udda fågel i de stora musikhusen. Samtidigt syftar de akademiska utbildningarna, som är mellan fyra och åtta år långa, till att såväl traditionen som instrumentens egenart ska

bemästras. Många tonsättare är beroende av de fria musikgrupperna och deras kapacitet att turnera såväl i Sverige som internationellt. Detta pågår alltså medan mångfalden av genrer och subgenrer inom det konstmusikaliska fältet växer. För många tonsättare har det därmed blivit intressant att vid sidan av den akademiska vägen fokusera på den experimentella traditionen med alla sina varianter av improvisation, elektroakustisk musik, performance, text/ljudkomposition och ljudkonst.

Det är svårt att fastställa antalet svenska komponister. Ofta kombineras flera arbetsuppgifter: att vara såväl komponist som musiker och musiklärare är inte ovanligt. Många skriver också musik utan att betrakta sig som professionella komponister. De definitioner som intresseorganisationerna SKAP och FST använder sig av vid prövning av medlemsansökningar ger viss vägledning om hur dessa organisationer definierar den professionellt verksamme komponisten. De ställer liknande krav på att den sökande är ansluten till Stim och att egna verk har framförts. Även här finns det stort utrymme för olika yrkeskombinationer – man kräver till exempel inte att en viss procent av årsinkomsten skall härröra från kompositioner. Detta bottnar säkerligen till en del i svårigheten att kunna leva enbart på sina kompositioner, men till en del också på den naturliga koppling som i flera genrer ännu finns mellan komponerande och aktivt musicerande. SKAP hade cirka 900 medlemmar 2008. FST räknar cirka 300 tonsättare till sina medlemmar.

Vad gäller jämställdhet på kompositionsområdet finns det tydliga mekanismer som gör att medlemskretsen i de näraliggande föreningarna är betydligt mer mansdominerade än i exempelvis dramatikers eller regissörers medlemsorganisationer. Kompositörföreningarna menar att det sker en gradvis förändring mot en högre andel kvinnor bland medlemmarna. Exempelvis väntas den 20-procentiga andelen studenter som är kvinnor på musikhögskolornas tonsättarutbildningar ytterligare påverka FSTs medlemsammansättning. Skälen till den skeva könsfördelning-

en har diskuterats flitigt de senaste åren, och olika förklaringar har prövats. Ingen enskild mekanism har dock kunnat pekats ut som orsak till den skeva könsfördelningen på musikområdet, som framför allt gäller upphovsmän, solister och dirigenter. Bland de klassiska orkestrarnas musiker är fördelningen jämnare: cirka 40 procent är kvinnor och 60 procent är män.

Genom den låga representation som de nya verken har vid de offentligt finansierade orkestrarna, blir de fria grupperna och de fria arrangörerna särskilt viktiga samarbetspartners för tonsättarna. I dag bekostas sällan beställningsverk inom ramen för ordinarie verksamhetsbudgetar vid de offentligt finansierade orkestrarna. I likhet med de fritt verksamma musikerna och grupperna hör rimligare arbetsvillkor även till tonsättarnas viktigaste frågeställningar att driva fackligt.

En viktig fråga är också hur den nyskapade musiken ska spridas. I dag är tonsättarna hänvisade till komplementära stöd- och ersättningsordningar. Det finns i dag ingen instans som i realiteten betalar tonsättaren för den arbetstid som läggs ned vid varje beställningsverk, eftersom ersättningen som regel är utformad som en upphovsrättslig ersättning för rätten att uruppföra verket – det vill säga det finns i avtalen ingen relation mellan nedlagd tid och ersättningsstorlek. Tonsättaren är därmed placerad utanför det svenska musiklivets strävan mot rimliga arbetsvillkor.

2.1.3 Arrangörer

De ideellt verksamma fria arrangörerna fyller en central roll för den nutida konstmusiken. Samtidigt är de ekonomiska medlen från stat, regioner och kommuner långt ifrån tillfredsställande. Det betyder att den nutida konstmusikens svaga infrastruktur lägger ett tungt produktionsansvar på de ideella krafterna, vars resurser i form av repertoarkännedom och kontaktnät blivit en absolut förutsättning för att det alls finns ett levande svenskt konstmusikliv.

Ett gemensamt drag för konstmusikens arrangörsföreningar är att de till stor del drivs av individer som också är musiker eller tonsättare/upphovsmän. Föreningarna har därmed en stark förankring i området. Samtidigt är det på många sätt problematiskt att de fria arrangörerna länge har varit ensamma om att presentera ny musik för en ny publik.

På ett nationellt plan representeras arrangörsföreningarna av RANK – Riksförbundet Arrangörer av Nutida Konstmusik. Förbundet, som bildades 2001, sprider konstmusik i bred mening genom sitt nätverk med ett trettiotal medlemsföreningar och arbetar för stärka dess ställning i samhället. RANK är även en kulturpolitisk plattform som verkar för ökad samverkan inom musiklivet på nationell och regional nivå. RANK driver konkreta projekt som vidgar musikens roller i samhället, till exempel residensprojektet Artists In Motion, turnésamarbeten, ungdomsprojekt, arrangörsutvecklingsprojekt och publikutvecklingsprojekt inom Sverige och Norden. RANK arbetar också musikpolitiskt med andra nätverk, exempelvis Horisont, InterAktion (samarbete mellan länsmusikorganisationer och RANK-föreningar) och (MAIS (Musikarrangörer i Samverkan). Utöver RANKS medlemsföreningar finns det även arrangörer inom andra musikriksförbund med intresse för konstmusikområdet inom andra riksförbund, till exempel Kammarmusikförbundet RSK samt i viss mån Svenska Jazzriksförbundet och Kontaktnätet.

2.1.4 Festivaler

Det finns i Sverige ett flertal festivaler som fokuserar på nutida konstmusik. Betecknande för många av dem är den höga graden av ideellt engagemang. Det är däremot sällsynt att festivalarbete värderas kulturpolitiskt högt på lokal och regional nivå. Med tanke på att festivaler ofta skapar ett stort publikt och medialt intresse och även genererar besökare till konserter med ny musik

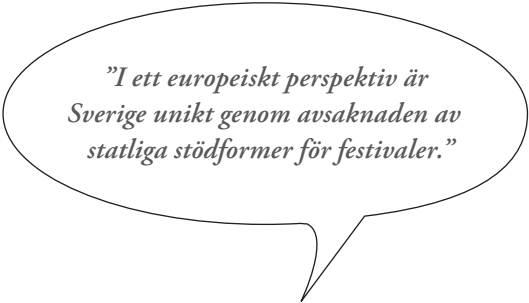
under resten av året, finns det kulturpolitiska skäl att sträva efter starka och livskraftiga festivaler. Det går inte heller att överskatta festivalernas betydelse som nav i det internationella kulturutbytet. Att argumentera för musikfestivaler på en regional nivå som ”magneter” som bidrar till turism och skatteintäkter gäller dock mindre inom konstmusiken än inom pop- och rockmusiken.

Med festival avser vi här ett vidare samlat arrangemang med ett antal konserter som ges under en avgränsad tid och på en avgränsad plats. Flertalet av de musikfestivaler som har konstmusikalisk inriktning är medlemmar i eller samarbetar med RANK. Många av dem har genreöverskridande program och blandar internationella, nordiska och svenska artister. Ofta vilar festivalorganisationerna på den egna föreningens kompetens och arbetet bedrivs av eldsjälur, i praktiken musiker och tonsättare tillsammans med andra volontärer. Det är också festivalernas samlande funktion som uppmärksammas: ett sammanhang för publiken men också för musikerna, tonsättarna, arrangörerna. Festivalernas roller som mötesplatser och kunskapskällor skall inte underskattas när man talar om musiklivets utvecklingsarbete.

Sveriges tre största konstmusikfestivaler, räknat i omsättning och publik, är numera de bägge biennialerna GAS i Göteborg och Perspectives i Västerås samt den årliga MADE-festivalen i Umeå. Övriga festivaler – ett tiotal i landet – drivs med kombinationer av statligt, regionalt och kommunalt stöd. Det innebär att dessa festivaler årligen får ansöka om medel och får anpassa programmen efter när bidragsgivarna lämnar besked. Den ekonomiska ovissheten är särskilt problematisk för festivaler som har eller försöker skapa sig en internationell prägel.

I ett europeiskt perspektiv är Sverige unikt genom avsaknaden av statliga stödformer för festivaler. Det finns helt enkelt inte någon offentlig stödform varifrån festivaler direkt kan söka statliga medel. Festivalen Stockholm New Music arrangerades sedan 1990 med stöd av Rikskonserter, med lades ned 2008. Större

institutioner som Rikskonserter eller länsmusikstiftelserna har bara i enstaka fall tagit ett huvudmannaskap för en festival med ny musik. Ett annat strukturellt problem för de konstmusikalska festivalerna är svårigheten att finna stöd i samarbete med länsmusikens organisationer. Arrangörsföreningar som försöker finansiera en konstmusikfestival med kommunala och regionala projektbidrag hindras av att dessa är tillfälliga stödformer. Konsekvensen blir ofta att arrangörsföreningar efter några år ”ger upp” festivalarbetet för att istället satsa på den ordinarie programverksamheten.

”I ett europeiskt perspektiv är Sverige unikt genom avsaknaden av statliga stödformer för festivaler.”

2.2 Institutioner

2.2.1 Länsmusiken

Grovt sett har länsmusiken utvecklats i tre riktningar sedan den stora reformen 1988. Den ena riktningen är en regional samling utifrån befintliga kammarorkestrar. Den andra riktningen utgör ett försök att realisera kulturpolitiska mål som syftar till spridning av musik av god kvalitet med stor genrebredd. Den tredje varianten är närmast en kombination av de två första. Det bör samtidigt konstateras att länsmusikorganisationerna under åren har utvecklats åt många olika håll. Det som kan se likartat ut i form av uppdrag och inriktningar, skiljer sig i praktiken åt framför allt ur ett metodiskt perspektiv mellan regionerna och länen. Länsmusikens relation till den nutida konstmusiken har utvecklats på olika sätt i olika regioner, beroende på strategier och finansiella resurser. Det betyder att de framtida behoven av särskilda insatser varierar kraftigt från region till region.

Trots stora skillnader mellan länsmusikens organisationer finns det några allmänna aspekter på nationell nivå som angår flertalet:

- Den nationella samordningen av konstmusiken, som har relativt få aktörer, är ännu under uppbyggnad. Rikskonserter har här tidigare spelat en viss roll. För närvarande är det RANK och det länsövergripande projektet InterAktion som driver frågorna om nationell samordning.
- Det finns få spelställen och arrangerande föreningar. I stort sett samtliga dessa är medlemmar eller samarbetar med RANK. Att antalet aktörer är få och ekonomiskt svaga får till konsekvens att behovet av kunskapsöverföring och nationell samordning omvänt är stort.
- Det saknas i dag stödformer som medger att repetitionsperioder för fria musikgrupper ersätts. Länsmusiken har utvecklats som en del i en större infrastruktur där tanken grovt sett varit att de fria musikgrupperna står för programinnehåll, medan länsmusiken köper in den färdiga produktionen. I

ett läge där det direkta stödet till de fria musikgrupperna är försvinnande litet, utgår egentligen ingen ersättning till musikerna för den nedlagda arbetstiden. Detta sker alltså inom en helt igenom offentligt finansierad arbetsmiljö.

Länsmusiken i Sverige uppvisar alltså en till stor del diversifierad bild, där olika kulturpolitiska uppdrag och regionala förväntningar format verksamheterna i riktning mot antingen producerande eller stödjande enheter. Inom flera länsmusikorganisationer har fokuseringen på målgruppen barn och unga gett utrymme för satsningar på nutida konstmusik, men motsvarande gäller generellt sett inte för den vuxna publiken. Med Rikskonserters nedläggning finns därmed två uppenbara risker: dels att den nationella samordningen för produktioner med nutida konstmusik försvagas, dels att det sammantagna regionala engagemanget för utvecklingen av genren minskar.

2.2.2 Rikskonsalter

Rikskonsalter har sedan starten 1968 haft ett kulturpolitiskt uppdrag på musikområdet. Med nedläggningen 2011 uppstår flera tomrum. Rikskonsalter har till exempel i praktiken fungerat som ett slags produktionsbolag för den ickekommersiella musiken. För den nutida konstmusiken har detta framför allt gällt beställningsverksamheten, som särskilt vänt sig till svenska tonsättare och musiker. Andra verksamheter som berört konstmusiken är Rikskonsalters skivbolag Caprice Records och i viss mån driften av konserthuset Nybrokajen 11 i Stockholm.

Rikskonsalters betydelse för uppbyggnaden av det svenska arrangörsnätet inom den nutida musiken har skett genom ett långsiktigt utvecklingsarbete. Fram till början av 1970-talet fanns inom Rikskonsalter en avdelning – Sektionen för experimentverksamhet – som inom bland annat nutida konstmusik arbetade med social verksamhet, pedagogik och folkbildning. Fram till

1988 hade Rikskonserter en organisation med nationell spridning som hjälpte de lokala arrangörerna. En insats värd att nämna är projektet ”Musik i vår tid”, som erbjöd subventionerade turnéproduktioner av högkvalitativ nutida konstmusik.

Regeringsbeslutet att under 2011 avveckla Rikskonserter sammanfaller med en allmän politisk tendens att minska statens verksamheter genom utförsäljning och inom den statliga politiken genom decentralisering. Vad gäller musikpolitiken har dock regionaliseringsprocessen föregått att lösa vissa fundamentala villkor som berör det fria musiklivet. Rikskonserterns frånfälle synliggör därmed den statliga musikpolitikens problem, där ansvarsfördelningen mellan stat och regioner är en av flera akuta frågeställningar som behöver lösas.

2.2.3 Centrumbildningar

I Sverige har det framför allt funnits två huvudformer för centrumbildningar som berört den nutida konstmusiken. Den ena härstammar från 1970-talet då det bildades centrumbildningar inom mängder av kulturella uttryck – från fotografi till hantverk och musik – för att representera frilansare inom respektive konstformer. I dag utgår verksamhetsbidrag och bidrag för arbetsförmedlande verksamhet från Statens Kulturråd till centrumbildningar inom de olika konstområdena. Inom musiken kom föreningen Musikcentrum att bli en informations- och lobbyinstans förutom sin ställning som arbetsförmedlare inom den så kallade icke-kommersiella musiken.

En andra form av centrumbildningar har uppkommit ur regionala initiativ, exempelvis VICC (Visby International Centre for Composers) och OPEN i Västra Götaland. Ett viktigt exempel inom den nutida konstmusiken har fram till nedläggningen 2010 varit CoMA – Contemporary Music and Artists i Växjö.

CoMA bildades 2003 och verkade inom ramarna för Musik i Syd med stöd av Rikskonserter och Statens Kulturråd. Centret har arbetat för den nykomponerade musiken på flera sätt: kompositionsbeställningar, seminarier, mästarklasser och pedagogisk verksamhet, arrangörs-/turnéstöd, CD-utgivning, informations/marknadsföring, nätverkssamarbeten, internationell samverkan och utbyten.

Centrumbildningen VICC i Visby har sedan starten 2001 varit Sveriges främsta residens för internationella och svenska tonsättare. Verksamheten är omfattande: vid centrat har det under åren vistats 360 tonsättare från 59 länder som där komponerat omkring 400 verk. VICC har också medverkat på många andra sätt för tonsättare genom internationella kulturutbyten, men även bedrivit publik- och annan nätverkande verksamhet. Musikcentrumet IDKA i Gävle bildades 1999 och erbjuder utbildningar inom digital ljud- bild- och filmredigering liksom kurser inom interaktiv experimentverksamhet med datorer. IDKA ger ut skivor, beställer musik, arrangerar konserter och festivaler, har internationella utbyten och stöder sina medlemmar i deras konstnärliga utveckling, inte minst med den egna studioverksamheten. Utbildningarna spänner från korta introducerande workshops, till avancerade kurser i elektroakustisk komposition.

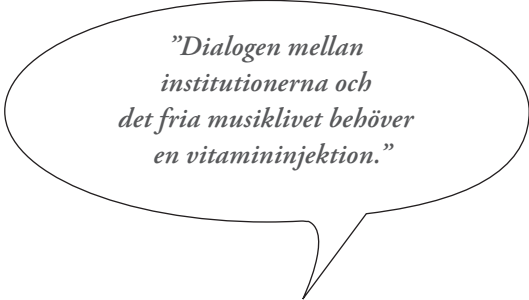
En centrumbildning i Skåne som berör den nutida konstmusiken är Kanal Syd, ett resurscentrum för fria arrangörer av ny musik och ljudkonst. Kanal Syd har, med stöd från Stiftelsen framtidens kultur, sedan 2007 etablerats som ett nätverk och en marknadsföringsresurs för hela bredden av nutida musik och ljudkonst i regionen.

2.2.4 Orkestrar

I utredningen *"Den professionella orkesterverksamheten i Sverige"* (SOU 2006:34) konstaterades att det överlag saknas utvecklade

strategier inom den offentligt finansierade orkesterverksamheten för att arbeta med nutida konstmusik. Att det förhåller sig så är inte unikt för Sverige. Orkestrarnas traditioner, å ena sidan, och den höga graden av specialisering inom nutida konstmusik å den andra, har gjort att områdena utvecklats i olika riktningar. Frågan om ansvaret för den nutida konstmusiken har sällan varit uttalad i orkestrarnas uppdragsbeskrivningar och det har ofta saknats incitament i den riktningen vad gäller eget publikarbete och marknadsföring. En del goda exempel manar till efterföljd, exempelvis den årligt återkommande Tonsättarfestivalen på Stockholms Konserthus. På olika håll i landet har det också provats residensskap med stor framgång. Dessa goda exempel behöver inventeras och utvärderas vidare.

Horisont menar att dialogen mellan institutionerna och det fria musiklivet behöver en vitamininjektion, och vi uppfattar viljan som god även från institutionernas håll. Vi har därför närmast oss arbetsgivarorganisationen Svensk Scenkonst för att utröna möjligheterna att skapa en plattform för informell dialog och kunskapsutbyte.

*”Dialogen mellan
institutionerna och
det fria musiklivet behöver
en vitamininjektion.”*

3 Ett musikpolitiskt systemskifte

3.1 Från Rikskonserter till vad...?

Den statliga kulturpolitikens kanalisering från departement till musikliv genomgår i dag en radikal omvandling i kölvattnet av kulturutredningen 2009. En stor del av ansvaret skall överföras till regionerna. Rikskonserter, som har haft ett statligt uppdrag för nationell och internationell turnéverksamhet och för koordinering av det nationella musiklivets aktörer, avvecklas under 2011. Vad betyder omställningen? Vilka konsekvenser ger decentraliseringen? Avsäger sig staten därmed ansvaret för en nationell svensk kulturpolitik? Är alla frågor färdigutredda i det ögonblick då skiftet konkret äger rum?

Betänkandet *"I samspel med Musiklivet – en ny nationell plattform för musiklivet"* (SOU 2010:12) är i flera avseenden ett utmärkt och klagörande inlägg i denna process. Den diskussion som förs i betänkandet – den så kallade Plattformutredningen – identifierar ett antal möjliga aktörer som skulle kunna ta ett utökat ansvar för nationella och internationella produktioner; det föreslås däremot inte hur denna utveckling på lång sikt ska konsolideras och finansieras^{*1}. Detta skapar ett akut tomrum i den omställning som i dag äger rum. Om Sverige ska ha en nationell och internationell turnéverksamhet inom den nutida konstmusiken även efter 2010 krävs ett statligt stöd som är både målmedvetet och långsiktigt, baserat på bedömningar av konstnärlig kvalitet och koordinerat på nationell nivå.

I Plattformutredningen föreslås en ny organisation ta vid i samband med Rikskonserters avveckling. Uppdraget att genomföra omorganiseringen har gått till Statens Musiksamlingar i syfte att på ett nationellt plan därmed förena de musikaliskt vårdande och nyskapande verksamheterna. I utredningen föreslås att den nya myndigheten, Statens Musikverk (SMV), skall inkludera en friare myndighet, den så kallad musikplattformen, som med en

årlig budget om 25 miljoner kronor, liten byråkrati och konstnärlig kompetens intar den projektinriktade mäklarroll i musiklivet som hittills saknats.

Bland det fria musiklivets organisationer har Plattformsutredningens förslag fått stort stöd. Från många håll har det särskilt applåderats att musikplattformens mål, enligt utredningstexten, ”ska vara att befolkningen i hela landet ges möjlighet att ta del av ett varierat musikaliskt utbud, präglad av konstnärlig förnyelse och hög kvalitet” (SOU 2010:12, s 83). Dessa tre kriterier – geografisk spridning, konstnärligt nyskapande och hög kvalitet – leder utredarna till slutsatsen att myndigheten bör fokusera på musikaliska uttryck som, för det första, har svag institutionell och kommersiell koppling, för det andra har nyskapande och experimentell inriktning och, för det tredje, involverar utövare inom det fria musiklivet.

Horisont menar att detta grundläggande perspektiv är helt avgörande att ta hänsyn till om SMV och musikplattformen skall bli den samlande resurs som dagens och morgondagens musikliv behöver. Det vore ett politiskt misslyckande om musikplattformen inte blev den dynamiska, konstnärligt kompetenta och mäklande spetsenhet som den statliga utredningen nyligen föreslagit och mycket stora delar av det fria musiklivet ställt sig bakom.

3.2 InterAktion

– nationellt nätverk med institutioner och fria arrangörer

2006 etablerades det nationella nätverket InterAktion, som för närvarande består av sju länsmusikorganisationer och RANKs drygt trettio medlemsföreningar. Nätverket tillkom för att skapa nya former för samverkan mellan lokala arrangörsföreningar och regionala länsmusikorganisationer. InterAktion baseras dels på frivillighet och intressegemenskap, dels på idén om att musiklivet struktureras från den lokala arrangören och publiken, vidare till

regionerna och det nationella planet. Denna organisationsmodell har visat sig framgångsrik, framför allt för att den genom sin nätverkande struktur överbryggat klyftan mellan det institutionella och det fria musiklivet.

I det tomrum som uppstår efter Rikskonserters nedläggning finns ett stort behov av en tydlig part som kan axla ett övergripande ansvar för den nutida konstmusikens utveckling. I detta ligger en möjlighet att radikalt förbättra de strategiska uppdrag som gäller koordinering av nationella och internationella verksamheter. Ett sådant uppdrag inom den nutida konstmusiken kan enligt Horisont med fördel hanteras av aktörerna inom nätverket InterAktion i samverkan med SMV.

Det strategiska ansvaret för InterAktion kan gälla följande uppdrag:

- Nationell turnéverksamhet. Ett samordnat produktionsråd, bestående av fria arrangörer och länsmusikorganisationer, som utan tyngande byråkrati tillgodoser publikens efterfrågan på nationella turnéer och internationella gästspel med nutida konstmusik.
- Mångkultur och genus. Ett samlat ansvar för att säkerställa att mångkultur- och genusperspektiv hanteras som övergripande mål inom den nutida konstmusiken.
- Barn och ungdom. Ett samlat ansvar för att säkerställa att de yngre målgrupperna inkluderas i det övergripande arbetet för den nutida konstmusiken.
- Publik- och arrangörsutveckling. Ett samordnat nationellt arbete med frågor som rör publikutveckling från ett lokalt arrangörsperspektiv och arrangörsutveckling genom regionala resurscentra.
- Residens. Ett samlat ansvar för att utveckla residensmoduler för ensembler, musiker, performanceartister och tonsättare.
- Internationellt kulturutbyte. Ett samlat ansvar för det fria svenska konstmusiklivets möjligheter till internationella samarbeten och gästspel.
- Nutida konstmusik i orkesterinstitutionerna. Ett nationellt initia-

tiv i samverkan med ett antal svenska orkestrar för att bevaka att svenska orkestrar medvetet arbetar med nyskriven konstmusik.

När det gäller nationell och internationell turnéproduktion menar Horisont att Statens Musikverk bör ha en samordnande och koordinerande funktion genom inrättande av en konsulentfunktion med nationella och internationella uppdrag. I detta bör det ingå uppdraget att skapa dialog mellan det fria och det institutionella musiklivet och främja utveckling av projektidéer på musikområdet.

3.3 Regionaliseringen av Musiksverige

Utvecklingen av det svenska kulturlivet går i en tydlig politisk riktning mot decentralisering och allt starkare regioner. Denna process återspeglas i de alltmer självständiga och konstnärligt betydelsefulla verksamheter som fria aktörer runtom i landet representerar. Denna samstämmighet mellan utvecklingen av musiklivets aktörer och de offentliga strukturerna ser vi som ett gott tecken. Samtidigt vill Horisont att former skapas för fortsatt statlig insyn och styrning när det gäller säkrandet av konstnärlig kvalitet. Vi menar att Kulturrådet i första hand bör ha en fortsatt roll i bidragsgivning och välkomnar den förstärkta utvärderingsuppgift som nu arbetas fram.

Horisont delar kulturdepartements uppfattning att samspelet mellan stat, landsting och kommun behöver förnyas, utvecklas och fördjupas. Men detta i sig är inte tillräckligt. Här måste samtidigt ligga en strävan att skapa en ny dynamik mellan å ena sidan de fria arrangörerna och de fria grupperna och å andra sidan de institutionella aktörerna. Horisont anser att bidragsfördelningen till båda dessa kategorier även i fortsättningen måste hanteras på statlig nivå. Redan i den rådande modellen med krav på kommunal och regional medfinansiering finns en dynamik som annars riskerar att gå förlorad.

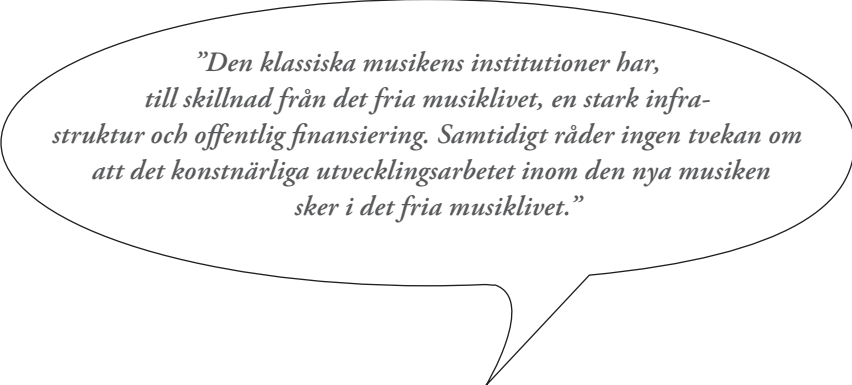
Horisont menar att nivåerna i bidragsgivningen till såväl arrangörer som fria grupper måste ses över. Den förstärkning av bidragen som behövs är inte den form av mindre uppräkningsarv stödet som vi sett de sista åren. Förändringen måste istället syfta till en strukturell omvandling där också maktbalansen påverkas mellan musiklivets aktörer och nivåer. Vidare menar Horisont att centrumbildningar för den nya musiken bör tillskapas i fler regioner för att erbjuda en starkare förhandlingspart än de enskilda fria arrangörerna och grupperna. Avgörande är dock att staten förblir en stark och tydlig röst i relation till de nya regionerna. Under dessa förutsättningar tror Horisont att portföljmodellen kan visa sig ha dynamiska effekter på musiklivet i stort.

Den dynamik Horisont vill ta tillvara i det nationella turnénätverk bygger på de fria arrangörer inom RANK och länsmusikens institutioner som ingår i InterAktion. Det helhetsgrepp som har legat till grund för InterAktion är inspirerat av EU:s struktur-tänkande, där hierarkier byggs nedifrån och upp, inte tvärtom. Det svenska musiklivet struktureras från den lokala arrangören och publiken, vidare till regionerna och uppåt till det nationella planet. Länsmusiken får därmed en central roll som länk mellan det lilla och det stora musiklivet.

Nästa steg i denna process är en förstärkt finansiering och koordination. Avsikten är att formera ett fungerande nationellt turnénätverk där de fria arrangörerna ges möjligheter att utveckla ett professionellt produktions- och publikarbete. Detta utgör också ett väsentligt steg mot ett omskapat musikliv som kan erbjuda fritt verksamma musiker en arbetsmarknad med professionella villkor. Vi presenterar dessa strukturer närmare bland de utvecklingsprojekt som diskuteras i avsnitt 4.2.

Vi ser nyckeln till utbyggda residensverksamheter i ett kraftigt förstärkt ansvarstagande på regional nivå. Det residensprojekt som med framgång drivits av RANK under namnet Artists in Motion (AIM) med stöd från Stiftelsen framtidens kultur och

InterAktions parter har gett nya impulser för hur lokal och regional förankring kan åstadkommas. Artists In Motion är i grunden en modell för turnerande musikresidens som har provats under 2010 och fortsätter att utvecklas under 2011. Avsikten med dessa projekt är att både stödja konstnärliga processer och att sprida den nutida konstmusiken i nya former till ny publik. Ett särskilt fokus på publik- och arrangörsutveckling ger dessa residensprojekt en stark lokal förankring. Vi ser det som ett starkt argument för ett förstärkt regionalt stöd för dessa arbetsformer, en modell värda att prova av andra riksförbund och inom andra musikaliska genrer.

”Den klassiska musikens institutioner har, till skillnad från det fria musiklivet, en stark infrastruktur och offentlig finansiering. Samtidigt råder ingen tvekan om att det konstnärliga utvecklingsarbetet inom den nya musiken sker i det fria musiklivet.”

3.4 Förslag till utformning av de statliga stöden

3.4.1 Ökad dynamik

Det finns i dag en rad strukturella problem att övervinna på musikområdet. Några är av organisatorisk art; andra rör bidragssystemens låga grad av samordning. Helheten består av en samverkan mellan dessa olika problem. Horisont menar att den statliga kulturpolitiken måste återspegla den förändringsprocess som musiklivet genomgått sedan 1974 års kulturpolitik formulerades. En dynamisk och flexibel förändringsprocess är redan igång i det svenska musiklivet.

Den klassiska musikens institutioner har, till skillnad från det fria musiklivet, en stark infrastruktur och offentlig finansiering. Samtidigt råder ingen tvekan om att det konstnärliga utvecklingsarbetet inom den nya musiken sker i det fria musiklivet: bland de fria arrangörerna, de fria grupperna och bland tonsättarna. Detta arbete sker huvudsakligen på ideell basis, ofta utan ersättning i professionell omfattning. Denna obalans är inte hållbar i längden och har en direkt hämmande effekt på musiklivets utveckling.

För ett mer dynamiskt samspel mellan de offentliga institutionerna och fritt verksamma musiker och tonsättare vill Horisont se ett bidragssystem som inkluderar residensmoduler i flera nivåer: lokalt, regionalt och nationellt. Avsikten är inte att institutionalisera det fria musiklivet utan att skapa flexibla men hållbara strukturer, där institutioner eller ideella arrangörer kan agera värd och medspelare i en konstnärlig utveckling. Residensmodulerna har bland annat till syfte att utforska den konstnärliga potential som ett längre engagemang kan ha för såväl de enskilda konstnärerna som institutionen. Det finns också ett värde i att förankra en utövare/ensemble/upphovsman lokalt på en ort. Samtidigt skulle utbyggda residensverksamheter medföra väsentligen förbättrade arbetsvillkor för flera konstnärs kategorier i kulturlivet.

Horisont vill lyfta fram arbetssättet inom InterAktion som en modell för utveckling på bredare front inom musiklivet. Här ingår länsmusikorganisationer och regionala centra i samarbete med RANKs medlemsorganisationer. Dessa nya regionala centra är inte producerande utan nätverksbyggande och arrangörsfrämjande, vilket syftar till att bygga en stark regional infrastruktur omkring de ideella arrangörerna. Nätverket InterAktion syftar till att skapa nya former för en professionalisering av det ideella arrangörsnätets verksamheter. I det ingår att stärka publikkontaktarna inom ramen för en mer effektiv och modern administrativ apparat.

Ett grundläggande problem i den nuvarande statliga kulturpolitikens utformning gäller stödet till fria arrangörer. Samtidigt som större delen av den samlade produktionen (i betydelsen framtagande av konstnärligt innehåll) av nutida musik äger rum i det fria musiklivet och utan subventioner från Rikskonserter eller länsmusiken, förutsätter det statliga stödet att ersättningsnivåer och marknadsföring vilar i händerna på de regionala och statliga institutionerna. När det gäller de fria gruppernas verksamhetsstöd konstaterades det, i en debattartikel 2006 efter bildandet av ett Europeiskt nätverk för ensembler (EEN) i Köpenhamn, att Sverige är *"Jumbo i Europa"* (Nilsson & Östersjö, 2006). Inte mycket har förändrats i sak sedan artikeln skrevs; det statliga stödet till Sveriges fria grupper är i ett europeiskt perspektiv fortfarande närmast obefintligt.

En substantiell förstärkning av den totala finansieringen av det fria musiklivet är alltså avgörande för utvecklingen på området. Det är glädjande att ett utökat stöd till de fria arrangörerna aviserats från Kulturrådet. I den pågående regionaliseringsprocessen är länsmusiken en viktig part som länk mellan det stora och det lilla musiklivet. Den funktion som Rikskonserter tidigare hade, som strategisk, samordnande instans med en stödjande funktion gentemot arrangörer och fritt verksamma musiker, bör förstärkas i den nya statliga musikmyndighetens verksamhet.

De regionala parterna i InterAktion är en viktig grund att bygga vidare på. Dessa verksamheter – som alla kan utveckla en starkare funktion som regionala resurscentra – har redan visat sig vara mycket viktiga för utvecklingen av det fria musiklivet. I sammanhanget bör EMS (Elektroakustisk Musik i Sverige) nämnas som en viktig framtidskraft för den elektroniska musiken. Horisont menar att EMS under den nya statliga plattformen bör tilldelas en förstärkt roll som ett centrum med nationellt uppdrag för den elektroniska musiken. Detta uppdrag bör omfatta produktion, residensverksamhet och pedagogisk verksamhet.

3.4.2 Nya former för de statliga konstnärstöden

När det gäller de statliga stöd som fördelas på individuella nivåer finns även ett påtagligt behov av en översyn och förstärkning. I anslutningar till de förändringar som musiklivet genomgår föreslår Horisont därför följande nya och reviderade stödformer:

Direkt konstnärstöd

Ett direkt statligt konstnärstöd är ett fortsatt bra kulturpolitiskt redskap. Horisont förordar ett förstärkt konstnärstöd via målinriktade arbetsstipendier.

Instuderingsstöd

Ett specifikt stöd, förslagsvis hanterad av Konstnärsnämnden, skapas för ensembler och enskilda musiker att söka för att täcka kostnader förknippade med instuderandet av nya verk och experimentell verksamhet. Till detta hör också nyskapande samarbeten mellan tonsättare och musiker och andra konstnärskategorier.

Stöd för samverkan med andra konstarter

För den nutida musikens utveckling och förankring inom samtidskulturen är samarbeten över konstgränserna av stor betydelse. I dag saknas en stödordning där fria musikgrupper kan söka pro-

duktionsmedel för samarbetsprojekt med andra konstarter. Det är angeläget att fria musikgrupper kan samarbeta med dans- eller teatergrupper på lika villkor. Vi förordar därför en flexiblare stödform, som medger gränsöverskridande projekt.

Förstärkningar av stödet för upphovsmännen

Inom ramen för den struktur som Horisont föreslår, skulle tonsättarna och den nyskapande musiken vara i självklart fokus, som delar av ett strategiskt och konstnärligt utvecklingsarbete.

Två insatser för tonsättarledet som skulle bidra till ökad konstnärlig utveckling är följande:

- En utökad statlig finansiering av beställningsverk.
- Ett statligt uppdrag till de svenska orkestrarna att spela och beställa nykomponerad musik.

3.4.3 Stöd till internationellt kulturutbyte

Internationellt mobilitets- och turnéstöd

Samspelet med det internationella musiklivet är helt avgörande för det svenska musiklivets konstnärliga kvalitet. Detsamma gäller möjligheterna att skapa långsiktigt förutsättningar för konstnärligt arbete. Sverige är ett litet land och för en frilansande tonkonstnärs försörjning är internationell verksamhet ofta en förutsättning.

Den svenska musikpolitiken har länge hämmats av en fixering vid institutionellt organiserade turné- och utbytesprojekt. Mer eller mindre förbigångna av det statligt finansierade musiklivet har samtidigt aktörer på olika nivåer byggt upp omfattande internationella nätverk: det gäller enskilda musiker, fria arrangörer och grupper, producenter inom länsmusiken och festivaler med egna kontaktnät som sträcker sig ut i världen.

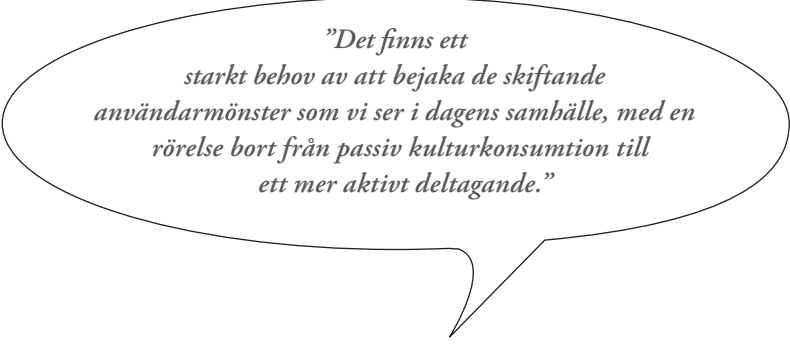
Horisont vill nu lansera en modell där internationellt kulturutbyte baseras på hela denna vidd av olika nätverk, med en koordinering på nationell nivå. Det är inte tänkt att koordinatören skall producera eller destinera musikaliskt innehåll i en särskild riktning, däremot samarordna verksamheterna. En utbyggnad av stödet till internationellt kulturutbyte blir då ett centralt verktyg för den statliga konst- och konstnärspolitiken på musikområdet.

Ur ett skandinaviskt perspektiv är det statliga stödet för internationella turnéer med svensk musik och svenska ensembler högst begränsat. De resurser som över tid har fördelats till internationella samarbeten har dessutom varit underkastade oklara prioriteringar. Horisont föreslår nu en kraftigt utökad statlig bidragsgivning för internationellt kulturutbyte, som även ska kunna omfatta gagestöd i likhet med bidragen i andra europeiska länder. Detta stöd måste vara flexibelt och kunna rymma helheten av den nutida konstmusikens aktörer: ljudkonstnärer, internationellt sammansatta improvisations- eller kammarmusikgrupper, turnerande svenska ensembler, upphovsmän, med flera. En förstärkning behövs också specifikt av stödet till utländska musiker och tonsättare för att arbeta i Sverige. Det är också betydelsefullt att hitta former för stöd till kompositionsbeställningar för utländska tonsättare.

Horisont vill se en samordning av bidragsverksamheten från bland andra Statens Kulturråd, Konstnärsnämnden och Svenska Institutet för att skapa en större tydlighet och precision för de olika stödformerna. Stöd bör ges i två nivåer: 1) till resor och delfinansiering av arvodeskostnader vid framträdanden i festivaler och konsertserier i Västeuropa, 2) till resor och arvode till festivaler i utvecklingsländer utifrån en konstnärlig värdering av gästspelets betydelse. Varje krona som satsas på internationellt kulturutbyte kommer också att generera ett ökat inflöde av medel utifrån in i det svenska musiklivet.

Införande av ett nytt statligt festivalstöd

Vikten av konstnärligt fria, större internationella festivaler kan inte nog framhållas. Det finns en konstnärlig kraft i en väl finansierad festivalverksamhet i landet som kan arbeta konceptuellt nyskapande och tydligt täcka in ett internationellt perspektiv. Det nutida svenska konstmusiklivets bristande förankring i omvärlden kan förklaras av hur det omgivande internationella musiklivet fungerar. Merparten baseras nämligen på utbyten av dels konstnärligt slag och dels i form av produktioner, med utgångspunkt i just de större festivalernas programsättning. Denna form av internationella utbyten och idéflöden begränsas av det svenska musiklivets bristande stöd till internationellt syftande festivaler. Det går i dag knappast att finansiera annat än engångsinitiativ till större festivaler. Många större projekt under de gångna tio åren har finansierats med medel från Stiftelsen framtidens kultur. Det är nu hög tid att ett statligt festivalstöd tillskapas.

”Det finns ett starkt behov av att bejaka de skiftande användarmönster som vi ser i dagens samhälle, med en rörelse bort från passiv kulturkonsumtion till ett mer aktivt deltagande.”

4 Handlingsprogram för den nutida konstmusiken

4.1 Behovet av strukturell omvandling

Den nutida konstmusiken har länge verkat inom ramen för åldrande institutionella strukturer. Många aktörer har också fastnat i gamla tankemönster. Det behövs ett allmänt nytänkande när det gäller publikutveckling i stort och det mångkulturella samhället i synnerhet. Det finns dessutom ett starkt behov av att bejaka de skiftande användarmönster som vi ser i dagens samhälle, med en rörelse bort från passiv kulturkonsumtion till ett mer aktivt deltagande.

Som ett led i detta vill Horisont anlägga ett tydligt jämställdhetsperspektiv på helheten av de utvecklingsprojekt vi nu avser att lansera. Vi tänker inte minst på hur positiva exempel kan inspirera unga utövare att gå på tvärs mot ingrodda mönster. Det är avgörande för projektens livskraft att dessa perspektiv vävs in i varje enskilt delmoment. Två verksamhetsövergripande perspektiv på den nutida konstmusikens utveckling diskuteras därför närmare i de två följande avsnitten.

4.1.1 Ett mångkulturellt perspektiv

Den eurocentriska synen på den västerländska konstmusiken som en internationellt fungerande måttstock måste aktivt ifrågasättas. Horisont menar att det är nödvändigt att bejaka en utveckling där konstformens identitet i grunden kan omformas. Etnologen Oscar Fripp diskuterar den strukturella diskrimineringen av olika invandrargrupper i kulturlivet utifrån perspektiven om, för, med och av och konstaterar att svenska kulturinstitutioner – i direkt fallande skala – är mest aktiva utifrån det förstnämnda perspektivet: det finns en viss produktion av föreställningar om kulturell och etnisk mångfald. Minst förekommande är föreställ-

ningar producerade av personer med utländsk bakgrund (sou 2006:73, s 197-197).

Vi anser att detta perspektiv är ett utmärkt raster för att granska och förnya den nutida konstmusikscenen. Horisont ser i dag ett flertal goda initiativ bland såväl institutioner som fria grupper och arrangörer. Mångkulturellt arrangörssamarbete ser vi som ett viktigt spår som samtidigt förstärker de ovan nämnda perspektiven för, med och av. När arrangörer med olika kulturell bakgrund möts kan förhandlingar om estetisk kvalitet och konstformers relevans i dagens samhälle få en ny belysning. De möten som uppstår mellan olika publikgrupper och utövare från olika musikaliska traditioner är också betydelsefulla. De försök som har gjorts på senare år med samarbeten med musiker från olika kulturer har också börjat etablera en konstnärlig metodik på detta område^{*2}.

4.1.2 Ett jämställt musikliv

Konstmusiken är ett område av kulturlivet som fortfarande präglas av stark ojämlikhet mellan könen, kanske inte i formella strukturer men i praktiken. Den västerländska konstmusikens strukturer har genom historien varit hierarkiska, eurocentriska och mansdominerade. Horisont menar att en strävan mot en jämlik fördelning av maktpositioner i musiklivet måste vara ett prioriterat och övergripande mål som rör skillnader ifråga om kön likväl som etnicitet. Samtidigt har en ny medvetenhet börjat ge resultat i form av konsekvent genomförda omvandlingar av verksamheter. Det finns alltså även goda exempel inom det nutida musiklivet i dag. Genusfrågor har fått ett starkare fokus och vi kan se exempel på många tongivande kvinnliga musiker och tonsättare^{*3}. Vi väntar dock fortfarande på ett tydligt skifte i maktpositionerna i musiklivet.

Horisont driver jämställdhetsfrågan i första hand utifrån ett kvalitetsargument, vilket kan relateras till det statliga betänkandet "Plats på scen": *"När genusperspektiv blir en obestridd kraft, kommer scenkonsten bli mer differentierad, och kunna erbjuda en mer varierad bild av kvinnor, män och maktrelationer än vad som är fallet i dag"* (SOU2006:42, s 42). Visionen om en mer mångfacetterad konstmusik, som tilltalar en större del av befolkningen, är en stark drivkraft bakom Horisonts utvecklingsprojekt på konstmusikområdet.

4.2 Horisonts utvecklingspaket

Horisonts handlingsplan för den nutida konstmusiken har till syfte att tydliggöra hur ett nätverk av aktörer inom olika nivåer kan axla ett nationellt ansvar för en moderniserad infrastruktur. Denna ansats fordrar samtidigt ett tydligt statligt engagemang för att en långsiktig finansiering ska vara möjlig. Det är Horisonts väl förankrade mening att den serie av utvecklingsprojekt som här presenteras, ska kunna resultera i ett rationellt och ansvarsfullt användande av statliga och regionala medel som säkerställer konstnärlig kvalitet, ett brett musikaliskt utbud i hela landet och professionella villkor för utövare. Detta skapar också en tydlig rörelse mot en starkare närvaro för den nutida konstmusiken i kulturlivet och bidrar till att både publikutvecklingsfrågor och genus- och mångkulturperspektiv inkluderas i handlingsplanens olika nivåer.

4.2.1 Ett nationellt turnénätverk

InterAktionens nationella turnénätverk skall skapa ett samlat ansvar för nationella och internationella turnéer med nutida konstmusik i hela dess bredd av uttryck. Med ansökningar om stöd från Statens Kulturråd och, när så blir möjligt, från Statens Musikverk och Kulturbryggan, samt med ökade egeninsatser från

länsmusikens parter, är avsikten att formera ett fungerande nationellt turnénätverk där de fria arrangörerna erbjuds möjligheter till professionellt produktions- och publikarbete. Detta utgör ett väsentligt steg mot en professionalisering av det fria musiklivet där fritt verksamma musiker kan erbjudas en arbetsmarknad med rimliga arbetsvillkor.

Avsikten är att under den första projektperioden 2011-13 säkerställa en långsiktig finansiering för en permanent struktur. Vi tänker oss där att ett statligt stöd via den regionala nivån kan bli modellen. I det rådande läget med omstruktureringar av det statliga stödet kommer det naturligtvis att få konsekvenser för hur vi efter etableringsfasen kan konsolidera en permanent finansiering. Vi ser att InterAktions parter blir den naturliga samtalspartnern med de berörda regionerna i denna utveckling.

För att detta ska vara genomförbart krävs ett flertal nya ansatser: en verksamhetsledare, som blir koordinator för nationell turnéverksamhet, anställs. En referensgrupp tillsätts som hanterar de produktionsförslag som inhämtas från InterAktions nätverk. Länsmusikens producenter ansvarar för att sprida produktionerna utanför RANKs arrangörsnät (kommuner, konsthallar, skolor, arrangörer i andra riksförbund).

De ideellt verksamma fria arrangörerna (där flertalet är medlemmar i RANK) fyller i dag en central roll för den nutida konstmusiken. Å andra sidan är de tillgängliga ekonomiska medlen från stat, regioner och kommuner långt ifrån tillräckliga för att leva upp till en reell professionalisering av arrangörsledet. Den nutida konstmusikens svaga infrastruktur lägger ett tungt produktionsansvar på de ideella krafterna, som dels utgör en viktig resurs vad gäller repertoarkännedom och förankring i musiklivet, dels har behov av fastare strukturer att falla tillbaka på.

Länsmusiken kommer här att spela en central roll i uppbyggnaden av en nationell dialog mellan de lokala och regionala par-

terna. Vi tror också att den modell som arbetats fram för InterAktionens turnénätverk på sikt bör kunna överflyttas till andra musikaliska genrer.

- Budgeten för den nationella turnéverksamheten beräknas fullt utbyggd ligga runt 5 mkr. Medel har skjutits till från Stiftelsen framtidens kultur för verksamheten under 2011. För verksamheten under 2012 söks medel från Statens Musikverk, Kulturbryggan, KUR och Musikalliansen.
- Produktioner tas fram i samråd mellan RANK-arrangörer, RANKs styrelse samt en referensgrupp med en eller flera representanter från InterAktionens styrelse. Gruppen håller kvartalsvisa möten.
- Vid två årliga produktionsmöten (RANKs årsmöte på våren och vid höstmötet) samlas turnéförslag in och förankras bland arrangörsföreningarna.
- Parterna i InterAktion ansvarar för att sprida turnéerna utanför RANKs medlemmar (andra musikriksförbund, konserter, konsthallar, festivaler, övriga arrangörer, etc).

Tidsplan

Vt 2011: 2 produktioner = 8 konserter

Ht 2011: 4 produktioner = 16 konserter

Vt 2012: 7 produktioner = 35 konserter

Ht 2012: 7 produktioner = 35 konserter

4.2.2 Internationellt kulturutbyte

Horisont vill se att ansvaret för internationellt kulturutbyte inom den nutida konstmusiken blir ett delat uppdrag för en nationell koordinator och parterna i InterAktion. Den väsentliga nyordning som Horisont föreslår, är att all internationell verksamhet baseras på redan existerande nätverk som finns mellan omvärlden och arrangörer, fria grupper, enskilda musiker, regionala institutioner och orkestrar. En nationell koordinator skulle alltså inte fungera som en producent som söker upp projekt utan som

en samordnande kraft. Produktionskrafterna återfinns i det fria musiklivet och inom InterAktion. Det är dock avgörande för att denna struktur ska kunna fungera att en kraftfull förstärkning av det statliga stödet för internationellt kulturutbyte genomförs enligt förslagen i avsnitt 3.4.3.

4.2.3 Publik- och arrangörsutveckling

Horisont lanserar ett pilotprojekt för att hitta nya former för publikutveckling under 2010. Detta projekt utgår från dagsaktuell forskning och forskningsbaserat publikutvecklingsarbete bland annat i England. I det arbete som bedrivits av den engelska publikforskaren Heather Maitland finns ett antal öppningar för ny-tänkande i publikfrågor. Flera av de analysmodeller och studier som genomförts internationellt kan förmodas vara generellt tillämpliga även på det svenska samhället. Här finns bland annat den modell som den amerikanske forskaren Alan Brown kallar "Initiativtagare" och "gensvarare" (Initiators and Responders, (Brown, 2004)). Flera undersökningar punkterar vidare den föreställning som de flesta arrangörer tycks ha, nämligen att man har en stor "kärnpublik" och endast ett fåtal tillfälliga besökare. Generellt sett är de tillfälliga besökarna betydligt fler än "kärnpubliken" (Millman, 2004).

Det nya forskningsprojekt ska i ett första skede ta fram material om publiksituationen i Sverige. Utifrån detta planeras en rad projekt som vänder sig specifikt mot olika grupper som identifieras i forskningsresultaten. Bland de frågeställningar som bör behandlas kan nämnas:

- Varför går olika individer på konserter med nutida konstmusik? (Och varför inte?)
- Vilka faktorer är viktigast när en individ bestämmer sig för att gå till ett visst arrangemang?
- Hur upplevs spelplatsen socialt av olika individer?

Utgångspunkten för forskningsprojektet är RANKs arrangörsnätverk, där de fria arrangörerna täcker in den mångfald av uttryck som ryms inom begreppet nutida konstmusik. Det framtida arrangörsnätet utgörs av RANKs medlemsorganisationer i nära samarbete med både länsmusiken och, utgår vi ifrån, den statliga plattform som ersätter Rikskonserter. Turnéverksamheterna sträcker sig, med statligt stöd och länsmusikens försorg, därmed vidare till andra musikarrangörer konserthus, konsthallar och liknande.

Inom ramen för länsmusikens organisation skapas regionala centra för ny musik, som dels kan bistå med såväl producentarbete som marknadsföring, dels stötta mer kostsamma turnéprojekt eller gästspel. Ett viktigt redskap blir att skapa av digitala portaler för den nutida konstmusiken och ett offensivt och forskningsbaserat publikarbete. Regionala centra ska också kunna möta behovet av flera tydliga scener för den nya musiken och därmed ge denna en påtagligare närvaro i kulturlivet i varje region. Därigenom inleds ett långsiktigt arbete att öka närvaron av ny musik inom andra kulturinstitutioner. Embryon till dessa önskade centra existerar redan i dag på flera platser i landet och ett steg framåt är att förstärka och utveckla vad som redan finns. I nästa fas bör nya regionala centra skapas.

Ett prioriterat mål är att involvera fler unga unga aktörer inom arrangörsledet. Utgångspunkten här är ett antal ungdomsprojekt, som vuxit fram på initiativ av olika medlemsorganisationer inom RANK och för vilka medel söks från Stiftelsen framtidens kultur, Allmänna arvsfonden och European Cultural Foundation. Projekten går ut på att i samverkan utbyta erfarenheter, lansera nya konsertformer tillsammans med ny interaktiv teknik, anordna utbildningshelger i olika tekniker och frågeställningar, men också att ge föreningarnas ungdomar möjligheter att uppträda hos varandra.

Avsikten med dessa publik- och arrangörsutvecklande projekt är att den nya musiken ska bli en allt viktigare del av det offentliga kulturlivet än den är i dag – och därigenom bli en central central del av människors kulturella redskap för att förstå sin samtid. Redskapen för detta är förnyelse inom arrangörsledet, bättre finansiella förutsättningar och ett långsiktigt arbete på att öka närvaron av ny musik inom andra kulturinstitutioner.

Horisonts projekt för publik och arrangörsutveckling har alltså två huvudsyften:

- Att utveckla nya sätt att arbeta med publikkommunikation.
- Att öka professionaliseringen av arrangörsnätverkets verksamheter.

4.2.4 Orkestrarna och den nutida konstmusiken

Horisont lanserar ett nytt arbetssätt för institutionsorkestrar. Syftet är att förbättra den nutida konstmusiks ställning konstnärligt och publikt, men även internt inom organisationerna. I ett pilotprojekt går Malmö SymfoniOrkester och Stockholms Blåsarsymfoniker in i ett samarbete där kreativa producenter – i samarbete med svenska solister och dirigenter – skapar projektgrupper som tillsammans blir kuratorer för varsin produktion. Avsikten är att konstnärligt innehåll och publikarbete ska vara samverkande komponenter. Vi tänker oss att en nationell koordinator från den nya musikplattformen får en roll i detta arbete som drivande för konstnärlig utveckling och förnyelse inom de svenska orkestrarna.

Den primära utgångspunkten för detta orkesterprojekt är konstnärlig: programsättningen ska vara kompromisslös men bäras upp av starka konceptuella idéer. Musikalisk kvalitet står i första rummet samtidigt som sammanhanget är avgörande för urvalprocessen. Projektbudgeten baseras på gemensamma resurser. Orkestrarnas ramar för solist och dirigent förenas med projekt-

medel från den nya plattformen för att bekosta det producerande arbetet och kostnader som går utanför ramarna för en ”normal” orkesterproduktion, till exempel multimedia och laborativ marknadsföring.

Orkesterprojektet är tänkt att fungera på tre nivåer: internt inom orkestrarna, nationellt som ett musikpolitiskt initiativ och konstnärligt med avsikt att nå nya publikgrupper. Projektet ger upphov till bland annat det följande:

- Bättre intern förankring av konstformen: orkestern möter ett sammansvetsat arbetslag med dirigent, solist(er) och producent som gemensamt tagit fram produktionen.
- Projektet som strukturell hävstång: den nya arbetsformen för dirigenter och musiker innebär en motkraft till de stora internationella agenturernas hegemoni i den västeuropeiska orkesterkulturen. Här skapas nya möjligheter för orkestrarna att formulera sin egen röst i samtidskulturen.
- En ny kontext för den nutida konstmusiken: genom en levande och dynamisk repertoar förankrad i konceptet ges helt nya redskap för innovativt publikarbete.

4.2.5 Residens

Residensmodellen är en av de mest effektiva satsningarna som kan göras inom musikområdet och ger resultat på lokal, regional och nationell nivå. Residensen har många fördelar: de skapar bättre arbetsvillkor för musikens konstnärer; de genererar uppmärksamhet och kreativ energi; ur residensen växer långsiktiga lösningar och nya samarbeten fram. Som en form mellan det enstaka engagemanget och den fasta anställningen skapar residenset en mångfacetterad verkan inom ramen för värdinstitutionens ordinarie arbete. Konstnären får möjlighet att under en given period arbeta koncentrerat och i ömsesidigt utbyte med institutionens anställda. Få konstnärliga organisationsmodeller uppvisar ett sådant *win-win*-resultat.

Horisont vill därför skapa nya former för residens på lokal, regional och nationell nivå. Erfarenheter från tidigare och pågående residens (se avsnitt 2.2.3) bör föras vidare in i nya regionala verksamheter. Ett nytt initiativ under uppsegling är residensverksamheter i samarbete mellan Kanal Syd och Inter Arts Centre*⁴ i Malmö. Genom ett samarbetsavtal med IAC kan tillgång till arbetsrum och offentliga lokaler, utrustning och en kreativ konstnärlig miljö garanteras för KANAL Syds residensverksamheter. Vid centret finns publika lokaler för bildkonst, musik och teater som är anpassade för den experimentella inriktningen. Med IACs tekniska utrustning – i kombination med koncentrerade arbetsperioder i residensform – erbjuds produktionsvillkor av ett slag som inte tidigare förekommit på musikområdet i Sverige.

Under de senaste två åren har RANK drivit en serie turnerande residensprojekt under rubriken Artists in Motion (AIM). Här kan man se hur residensformen gett upphov till en stark impuls till nytänkande i frågor om publik- och arrangörsutveckling. I den dialog som uppstår mellan de konstnärer som inbjuds att arbeta med ett residens och de olika parterna (en fri arrangörsförening, en länsmusikorganisation, en kommun, en orkester) och publiken (aktiva deltagare eller passiva lyssnare), skapas nya möjligheter att förnya den nutida konstmusikens former.

Denna dynamiska utveckling – baserad i ett musikaliskt innehåll som klingar på nya sätt – tror vi är nyckeln till framtidens musikliv.

Noter

*1 sid 33

Flera alternativ och modeller nämns: 1. Ett utspel från Länsmusikens samarbetsråd om en allmän beredskap att ta ett större ansvar. 2. RANKs och Länsmusikens projekt InterAktion inom den nutida konstmusiken. 3. Ett förslag till regional samverkan som lagts fram av Västmanlandsmusiken. 4. En hänvisning till Dansnät Sverige som förebild.

*2 sid 46

Så här skriver Magnus Haglund i Göteborgs-Posten efter en RANK-turné med vietnamesiska och svenska musiker 2009: *”Att de olika språken och kulturella koderna i världen blandas och går upp i varandra är sedan länge en av de viktigare förutsättningarna för skapandet av ny konst. Men det handlar i lika hög grad om ett mänskligt lyssnande, om en förståelse för hur livet i dag alltmer består av skillnader och brytningar”* (Haglund 2009).

Som goda exempel kan här också nämnas festivalerna *Clandestino*, *Manifest* och *Planeta*; musikteater som uppsättningen *Vem är du istan*, ett mångkulturellt och tvärkonstnärligt projekt om kulturella relationer mellan öst och väst, historiskt och i samtiden (libretto Janne Olofsson; regi Svante Aulis Löwenborg, Cinnober Teater); ett flertal RANK-turnéer med libanesiska och svenska musiker under rubrikerna ROUBA3112, -13 etc; arrangörsföreningen Ars Novas projektserie *Transitions* som rymmer såväl interkulturellt arrangörssamarbete som samarbeten mellan medlemmar ur Ensemble Ars Nova och musiker med bakgrund i olika utomeuropeiska kulturer.

*3 sid 46

KVAST – Kvinnlig Anhopning av Svenska Tonsättare – är en ideell förening som syftar till att öka medvetenheten om och framföranden av kvinnliga tonsättares musik. Föreningen grundades 2008 av merparten av de i dag professionellt yrkesverksamma

ma kvinnliga tonsättarna i Sverige. Bakgrunden till bildandet av föreningen är den genomgång våren 2008 som gjordes av orkestrarnas generalprogram för säsongen 2008/09, som visade att bara 1,2% av verken var komponerade av kvinnor. Av verk skrivna efter 1950 var 6% komponerade av kvinnliga tonsättare. På landets konsertscener för orkestermusik pågår alltså ett musikaliskt samtal där kvinnorna i stort sett inte finns med. KVASt strävar efter att dels föra dialog med landets orkestrar för att få in mer musik av kvinnliga tonsättare på repertoaren, dels att utforma en repertoarbank med musik av kvinnliga tonsättare.

KVASt har inrättat priset "Guldkvasten" till den orkester/beställare som under året gjort bra satsningar för kvinnliga tonsättare. I priset ingår en specialskriven fanfar, som spelas vid utdelandet.

*4 sid 54:

Inter Arts Center (IAC) är en centrumbildning inom den konstnärliga fakulteten vid Lunds Universitet.

Referenser

BROWN, A. (2004). *Initiators and Responders: a new way to view orchestra audiences*. Miami: John S. and James L. Knight Foundation.

HAGLUND, M. (2009). *Vietnam och Sverige i musikaliskt möte*. Göteborgs-Posten 090402.

KAMMARMUSIKNÄMNDEN (2008). *Manifest för kammarmusiken*. Stockholm: Musikaliska Akademien.

KULTURRÅDET (2008). *Budgetunderlag 2009-2011*.

LEONARDZ, J. (2008). *Nytt Anslag*. Svenska Dagbladet 080420.

LINDSTRÖM, M. (2002). *Inventering av arrangörer för ny musik samt översyn av befintliga stödsystem*. Stockholm: Musikcentrum.

MILLMAN, M. (2004). *Barbican Concert Series/LSO: Qualitative Research Findings* London: The Barbican.

NILSSON, I., & ÖSTERSJÖ, S. (2006). *Jumbo i Europa*. Dagens Nyheter 060523.

SOU 2006:42, *Plats på scen*. Betänkande av Kommittén för jämställdhet inom scenkonstområdet. Stockholm.

SOU 2006:73, *Den segregeringande Integrationen. Om social sammanhållning och dess hinder*. Stockholm 2006.

SOU 2010:12, *I samspel med musiklivet. En ny nationell plattform för musiken*. Betänkande av utredningen om en nationell musikplattform. Stockholm 2010.

SOU 2010:11, *Spela samman – en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet*. Betänkande av kultursamverkansutredningen. Stockholm 2010.

SVENSON, PER (2008). *Konstnärerna i kulturpolitiken*. Stockholm: Konstnärsnämnden.

ÖSTERLING, FREDRIK (2009) *Komponisterna i Sverige*. Stockholm: Konstnärsnämnden.

Appendix 1

Budget för etableringsfasen av InterAktionens nationella turnénätverk 2011

Utgifter

Artistgager	800 000
Resor	130 000
Hotell	125 000
Teknik	75 000
Marknadsföring	75 000
Administration	350 000
Summa	1 555 000

Intäkter

Framtidens kultur	315 000
Länsmusiken	500 000
Arrangörsavgifter	240 000
KUR	500 000
Summa	1 555 000

2012

Utgifter

Artistgager	2 900 000
Resor	500 000
Hotell	500 000
Teknik	300 000
Marknadsföring	200 000
Administration	700 000
Summa	5 100 000

Intäkter

Länsmusiken	500 000
Arrangörsavgifter	1 000 000
Musikalliansen	100 000
Kulturbryggan	500 000
KUR	1 500 000
SMV	1 500 000
Summa	5 100 000

Appendix 2

Budget för RANKs Artists In Motion-projekt 2011

Inkomster

Framtidens kultur	450 000
Länsmusiken	200 000
RANKs medlemsföreningar	40 000
Summa	690 000

Utgifter

Produktionsmedel	590 000
Administration	100 000
Summa	690 000

